

Şygryýet melekleri / makalajyklar toplumy – Süküfe Nihal Başar

Category: Goşgular, Hekaýalar, Kitapcy, Şygryýet melekleri, Türkmen dili

написано kitapcy | 22 января, 2025

Şygryýet melekleri / makalajyklar toplumy – Süküfe Nihal Başar
SÜKÜFE NIHAL BAŞAR

Süküfe Nihal Başar, tanymal türk şahyry, pedagog.

1896-njy ýylda Stambulda eneden dogulýar.

1919-njy ýylda Stambul Darulfünunyň Edebiyat fakultetiniň geografiya bölümüni gutaryp Darulfünundan uçurym bolan ilkinji türk zenany bolmagy başarypdyr.

Birnäçe zenanlar guramasynyň işine aktiw gatnaşan şahyr Türkiýede aýal-gyzlaryň deňhukuklygyny goramagyň tarapdary bolup çykyş edýär.

Ýaşlygyndan arap, pars, fransuz dillerini öwrenýär. Kakasynyň öýüne ýygy-ýygydan gelýän tanymal döwlet işgärleriniň, şahyrlaryň, ýazyjylaryň gürrüňlerinden täsirlenip, kiçijik ýaşlarynda goşgy ýazmaga başlaýar. Heniz 13 ýaşyndaka "Mehasin" gazetinde goşgusy çap edilýär.

1912-nji ýylda Mithat Sadulla Bege durmuşa çykýar. Darulfünunda okap ýörkä adamsy bilen bile "Mekteb-i Ümit" mekdebini gurýar. Bir ogly bolandan soňra adamsy bilen aýrylyşýar.

"Ýyllyzlar we kölegeler" onuň ilkinji neşir edilen goşgular kitabydyr. Kitapdaky goşgular "serweti fünun" akymynyň täsirinde, aruz ölçeginde ýazylypdyr.

Okuwynyň soňky kursunda syýasatçy Ahmet Hamdi Beg (Başar) bilen nikalaşýar. Ondan hem bir gyzy bolýar.

Azat edijilik urşy ýyllarynda adamsy bilen birlikde "Müdafaýy Hukuk jemgyýetiniň" görnükli wekillerinden bolýar. Öýünde gurnaýan toplansyklary bilen aýal-gyzlary milli azat edijilik hereketine aktiw gatnaşmaga çekýär.

Respublikanyň yglan edilmeginden soňra 1924-nji ýylda aýal-gyzlaryň syýasy hukuklaryny üpjün etmeklik üçin döredilen Türkiýäniň Zenanlar birleşiginiň düýbünü tutujylaryň arasynda ýer alýar.

Süküfe Nihal Başar 1953-nji ýylda çenli Stambulyň dürli okuw jaýlarynda işleýär.

Döredijiligi hem bir gapdaldan goýmaýan şahyr "Hazan ýelleri" (1927 ý) goşgular kitabynda aruz ölçegini taşlap şygryň heje görnüşine geçýär. 1928-nji ýylda "Töwekgeliň jezasy" atly hekaýalar kitaby, "Reňksiz hasrat" romanyny, 1933-nji ýylda "Çöl Güneşi" romanyny, 1935-nji ýylda "Finlandiýa" ýol ýazgylaryny, 1938-nji ýylda şahyr Faruk Nafyz Çamlybel bilen söýgi gatnaşyklary baradadygy düşünilýän "Ýalňyz dolanýaryn" romanyny ýazýar. 1946-njy ýylda ýazan "Domaniç daglarynyň ýolagçysy" ýol ýazgylary Şakir Sirmaly tarapyndan "Syr" ady bilen kinolaşdyrylýar. Soňky eseri "Çölde säher çagy bolýar" atly romandyr.

Süküfe Nihalyň ýedi sany goşgular kitaby bardyr. Goşgularynda esasan watansöýüjilik we söýgi temalary işlenýär. Süküfe Nihal öz öýünde şahyrlaryň zygiderli döredijilik agşamlaryny gurnamaklygy onuň döredijiliginiň hasam öndümlü bolmagyna täsir edipdir. Şeýle hem oňa aşyk bolanlaryň arasynda Nazym Hikmet, Ahmet Kutsi Tejer, Faruk Nafyz Çamlybel ýaly adybelli şahyrlar bardyr. Şahyr Osman Fahry hem Süküfe Nihaly däli-mejnun bolup söýen şahyrlaryň biridir. Söýgüsine oňyn jogap almadyk Osman Fahry bu barada şeýle setirleri ýazypdyr:

Sen meniň hemdemim, arzuw-hyýalym,

Sen jana jan berjek ýar bolmalykaň;

Ýöne neçüýn, Nihal

Gözlerimden diňe elem gözlediň...

Döwrüniň iň oňdebaryjy gazet-žurnallarynyň hemmesinde diýen ýaly makalalary we goşgulary neşir edilen Süküfe Nihal soňky ýyllarda esasan "Türk Kadını" ("Türk zenany") žurnalynda çykyş edipdir.

1950-nji ýylda adamsy bilen aýrylyşan şahyr 1962-nji ýylda ýol-ulag heläkçiligine uçrap çep aýagyna şikes alýar. 1965-nji ýylda garrylar öýüne ýerleşýär. Gyzyň biwagt ölümi hem-de ýakyn dostlarynyň ondan uzaklaşmagy şahyra erbet täsir edýär. Şahyr hiç kim bilen gepleşmän başlaýar we ömrüniň ahryna çenli dymyp gezyär. 24 09.1973-nji ýylda Stambulda aradan çykýar.

• Eserlerinden:

1. "Reňksiz hasrat" romany (1928 ý);
2. "Ýakut gaýalar" romany (1931 ý);
3. "Çöl Güneşi" romany (1933 ý);
4. "Ýalňyz dolanýaryn" romany (1938 ý);
5. "Çölde säher çagy bolýar" romany (1951 ý);
6. "Watanyň üçin" romany;
7. "Töwekgeliň jezasy" hekaýalar ýygyndysy (1928 ý);
8. "Finlandiýa" oçerkler toplумы (1935 ý);
9. "Domaniç daglarynyň ýolagçysy" oçerkler toplумы (1946 ý);
10. "Hazan ýelleri" goşgular ýygyndysy (1927 ý);
11. "Gaýýa" * goşgular ýygyndysy (1930 ý);
12. "Ýakut gaýalar" goşgular ýygyndysy (1931 ý);
13. "Suw" goşgular ýygyndysy (1933 ý);
14. "Aýralyk ýollary" goşgular ýygyndysy (1935 ý);
15. "Säher guşlary" goşgular ýygyndysy (1943 ý);
16. "Ýerden Göge" goşgular ýygyndysy (1960 ý).

Bellik: Gaýýa * – bu söz esasan osmanly türkçesinde ulanylyp, ýer-ýurt atlaryna degişlidir. Şonuň üçin bu sözi türkmen diline terjime etmegi dogry hasaplamadyk. Gaýýa dowzahdaky bir otly çukuryň adydyr.

• YNANMA

*Gülsem ynanmagyn,
Bilgin bu gülüş,
Gülen säherimiň düýşi ýalydyr.
Leblerimde galan ajy tamşanyş,*

Hoşlaşyk agşamnyň tutýan ýasydyr.

Haýsy gudrat meniň solan ruhuma
Senden soňra täze ýagtylyk bersin?!
Öçer wagty gelse, bu dönük hupbat
Aglarmykam başga derde diýersiň.

Tutaşan alawsyň içimde bu gün,
Iň ýanmajak ýerden ýakyp başladyň.
Eräp sönüp gitsem, ýöne büs-bütün,
Söýüpdür diýersiň, meni bu hatyn...

Goşgyny terjime eden: Has TÜRKMEN. Şygryýet melekleri